

УДК 332.122

ФОНД РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ, СПРЯМОВАНОЇ НА ПІДТРИМКУ РОЗВИТКУ ДЕПРЕСИВНИХ ТЕРИТОРІЙ

С. М. Бугай, канд. екон. наук,

В. Б. Головинська,

А. Є. Слівак, канд. екон. наук

Постановка проблеми. Державна регіональна політика є невід'ємною складовою політики держави стосовно організації території країни відповідно до уявлень, які сформувались у її керівництва щодо поточних і перспективних цілей суспільного розвитку.

Отже, з методологічної точки зору регіональна політика включає в себе: державну регіональну політику; соціально-економічну політику внутрішньо регіонального розвитку. Остання є адекватною поняттю «політика соціально-економічного розвитку регіону» і розробляється на основі державної регіональної політики, виходячи з її принципів і базових засад.

Регіональна економічна політика охоплює такі складові:

- бюджетна і податкова політика;
- планування, прогнозування соціально-економічних процесів у регіоні;
- створення і реалізація цільових програм;
- використання природних ресурсів і управління власністю регіону;
- розміщення продуктивних сил;
- реструктуризація економіки регіонів;
- розвиток регіональних виробничо-технологічних комплексів;
- контрольно-аналітична діяльність;
- інформаційне забезпечення. [1].

За наявності великого різноманіття формулювань цілей регіональної політики в основному вони стосуються досягнення компромісу між прагненням до більшої економічної ефективності і підтриманням соціальної справедливості в питаннях територіального розвитку. Нерідко цілі регіональної політики формуються в контексті зменшення нерівності в ступенях економічного і соціального розвитку регіонів країни.

Економіка країн Західної Європи успішно розвива-

ється, виходячи з концепції регіоналізації управління, згідно з якою центральні органи влади формують лише загальні макроекономічні умови, необхідні для забезпечення довгострокової економічної стратегії розвитку держави. Багаторічний досвід США, Німеччини, Франції й інших країн ЄС свідчить про ефективність розширення прав регіонів у сфері економічного, адміністративного і правового регулювання економічних процесів.

У регулюванні економічного і соціального розвитку в країнах Європейського Союзу вдало використовується практика надання таких ефективних інструментів фінансової допомоги проблемним (депресивним) територіям, як гранти, пільгові кредити і податкові пільги.

Як свідчить зарубіжний досвід, зазначені вище форми надання допомоги проблемним (депресивним) територіям є більш прийнятними в застосуванні до приватних компаній і значно менше до територій взагалі. Фінансові гранти, наприклад, надаються державою на безоплатній основі на нове будівництво та імпортування потужностей.

За існуючою практикою компанія в різних регіонах Європи може розраховувати на компенсацію 25–73% вартості проекту.

Нині в країнах ЄС спостерігається тенденція до поступового зміщення орієнтирів у питанні державного регулювання. Якщо раніше гранти надавалися переважно великим підприємствам, то за останні роки – в основному малим і середнім компаніям. Також спостерігається зміщення акценту у фінансуванні в різних сферах економічної діяльності – від промислового виробництва до сектору надання послуг.

Розробленість проблеми. Аналіз реальної практики управління розвитком регіонів дає змогу зробити обґрунтований висновок стосовно тенденції до по-

стійного випередження практиками, які готують обґрунтування для прийняття управлінських рішень на найвищому рівні державного управління, науковців, які працюють у відповідній галузі. Наукові розробки в даній предметній сфері, що стала основою для написання цієї статті, авторам не відомі.

Мета статті – спроба узагальнити і донести до відома фахівців, які працюють у сфері регіональної політики, наукові напрацювання щодо кола питань, які вирішують у процесі функціональної діяльності працівники органів виконавчої влади під час підготовки аргументованих рішень на урядовий рівень.

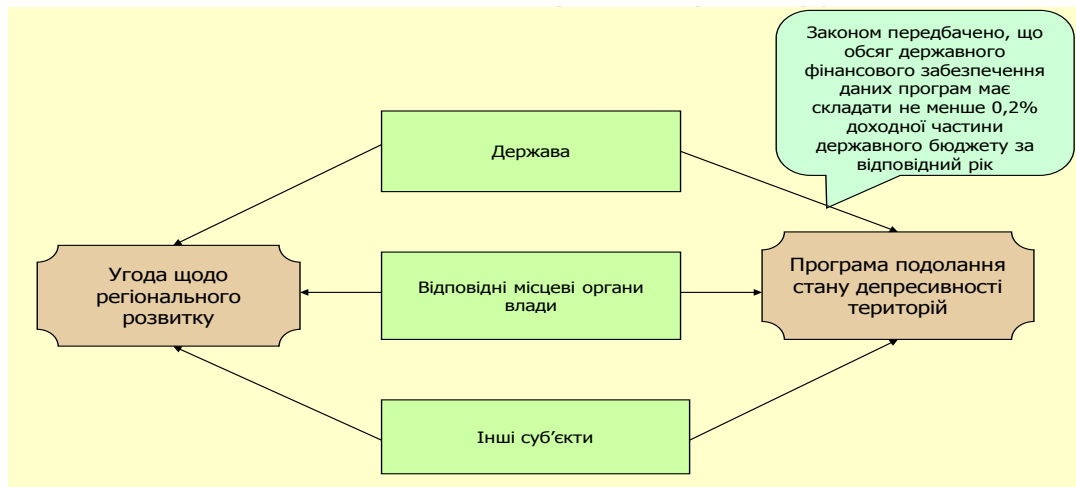
Виклад основного матеріалу. Загальноєвропейські тенденції, про які згадувалося вище, необхідно обов'язково враховувати при регулюванні регіонального розвитку в Україні. Проте, враховуючи особливості економічного і соціального розвитку регіонів України, з нашої точки зору, більш продуктивним напрямом державної допомоги (особливо депресивних територій) є саме сфера реального виробництва.

По-перше, сфера виробництва є видом економічної діяльності, яка сприяє утворенню міст (тобто є містоутворюючим видом економічної діяльності), що є важливим фактором у створенні нових робочих місць і відповідно забезпеченні отримання постійної заробітної плати. По-друге, промислове виробництво характеризується високим ступенем витратності близько 90–95 коп. на гривню випущеної продукції [2].

Незважаючи на те, що тема дослідження виходить за межі суто регіональної політики, вважаємо, що саме щорічне зменшення витратності виробництва хоча б на 1–2 коп. з кожної виробленої гривні має бути одним із головних пріоритетів державної промислової політики.

Крім того, необхідно констатувати, що сьогодні Україна не має можливості стимулювати окремі підприємства, навіть розташовані в найбільш депресивних регіонах. У той же час стимулювання розвитку регіонів загалом є найважливішим напрямом державної регіональної політики (рис. 1).

Чинний Закон України «Про стимулювання роз-

Рис. 1. Фінансове забезпечення стимулювання розвитку регіонів

витку регіонів» передбачає можливість надання державної підтримки розвитку депресивних територій. З цією метою мають розроблятися програми подолання депресивного стану територій. Статус депресивної території надаватиметься за результатами проведення відповідного моніторингу основних показників соціально-економічного розвитку територій, затверджених цим Законом.

Щорічний обсяг фінансування програм, орієнтованих на подолання депресивності територій, також визначено Законом і становить не менш ніж 0,2 % доходної частини державного бюджету за відповідний період [3].

У даному випадку необхідно акцентувати увагу на тому, що серед пріоритетів нинішньої державної регіо-

нальної політики вагомим місцем має займати питання вирівнювання економічного і соціального розвитку регіонів. Одним із основних інструментів такого вирівнювання є подолання депресивного стану територій шляхом розроблення і реалізації відповідних програм.

Метою запровадження цього нового, інноваційного механізму стимулювання розвитку депресивних територій є сприяння подоланню міжрегіональних диспропорцій і поліпшенню рівня життя населення таких територій.

Проте, незважаючи на наявність необхідної законодавчої і нормативно-правової бази для запровадження даного механізму, існує низка факторів, які гальмують процес розроблення програм подолання депресивного стану територій.

З моменту прийняття Закону України «Про стимулювання розвитку регіонів», яким визначено правові, економічні й організаційні засади реалізації державної регіональної політики щодо подолання депресивності територій, пройшло майже п'ять років проте досі офіційно не виявлено жодної території, яка б відповідала ознакам депресивності.

Результати моніторингу показників розвитку регіонів, районів, міст республіканського в Автономній Республіці Крим і обласного значення для визнання територій депресивними, які здійснено Мінекономіки разом із Держкомстатом, Мінпраці і Держкомземом упродовж 2006–2009 рр. засвідчили відсутність територій, що відповідають критеріям депресивності. Це було пов'язано з жорсткою регламентацією зазначеним Законом показників розвитку, за якими території визнаються депресивними. Одночасно всі відповідні показники розвитку мали бути найгіршими (мінімальними або максимальними) упродовж трьох або п'яти років.

За останні два роки відповідну законодавчу і нормативно-правову базу було дещо вдосконалено, тим самим полегшено визначення:

- переліку територій, яким надаватиметься статус депресивних;
- строків, на які територіям пропонується надати статус депресивних;
- заходів державного стимулювання розвитку кожної території з метою подолання її депресивності;
- співвідношення державних, регіональних та інших фінансових ресурсів, що спрямовуватимуться на виконання програм подолання депресивності територій.

Унаслідок цього отримано перші висновки щодо наявності в Україні депресивних територій (з використанням нових, пом'якшених показників розвитку, за якими території визнаються депресивними).

З метою поступового формування певної структури

з управління грошовими засобами держави, передбаченими Законом України «Про стимулювання розвитку регіонів» на підтримку депресивних територій, найбільш продуктивним на нинішньому етапі нам уявляється створення і використання Фонду регіонального розвитку як фінансової складової Державного бюджету України.

Визначення фінансових основ функціонування такого Фонду потребує окремого дослідження відповідними фахівцями. Ми ж можемо зазначити, що цільове використання коштів такого Фонду, спрямоване на пом'якшення існуючих диспропорцій у рівнях розвитку окремих регіонів і підтримку депресивних територій, є найкоротшим шляхом не лише для подолання даної проблеми, але й для забезпечення нових якісних умов, які сприятимуть подальшому сталому зростанню економіки держави (рис.2). Упровадження зазначеної схеми матиме також позитивний вплив на підвищення конкурентоспроможності продукції відповідних регіонів [4].

На наш погляд, порядок використання коштів такого Фонду може передбачати створення в депресивних територіях нових для України виробництв, особливо в тих напрямках, де зараз має місце імпортування певних видів продукції. При цьому держава виходячи з наявності відповідних обсягів коштів рекомендує для розміщення перелік підприємств і оголошує відповідний конкурс (тендер) для адміністративно-територіальних одиниць, які мають відповідний статус депресивної території, під розміщення.

Іншим надзвичайно перспективним для України напрямом подолання депресивного стану певних територій і одночасного розвитку наявного колосального сільськогосподарського потенціалу країни може стати розбудова в малих містах (депресивних) переробних сільськогосподарських підприємств, які б могли стати місцевими центрами формування агрополісів із замкнутим циклом виробництва. При цьому жителі сіл

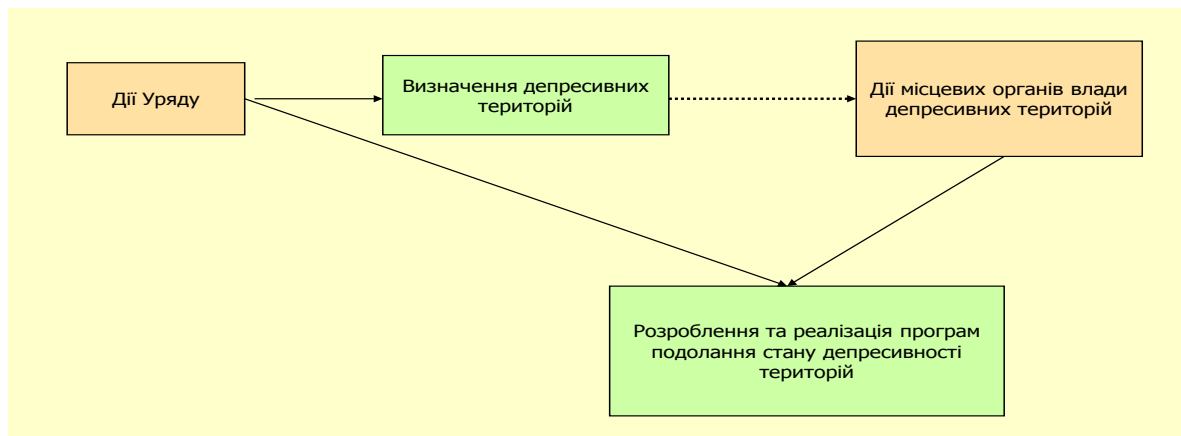

Рис. 2. Державна підтримка розвитку депресивних територій

працюватимуть як виробники первинної сировини для подальшої її переробки на таких підприємствах. Бізнес-проекти з розміщення подібних підприємств на власних депресивних територіях мають подавати і захищати місцеві органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування. З нашої точки зору, навіть після завершення такого конкурсу (тендеру) розпорядником коштів має залишатися відповідний уповноважений центральний орган виконавчої влади, а переможець конкурсу (результатом перемоги є лише те, що саме на його території здійснюється розміщення виробничого об'єкта) виступає на цій стадії в ролі зацікавленого контролера будівництва нового підприємства.

Такий Фонд може працювати за простою схемою кредитної установи. Кошти, виділені на створення конкретного підприємства, можна розглядати як довготерміновий кредит конкретному підприємству. Отже, Фонд регіонального розвитку певний час працюватиме за рахунок державних коштів, а коли настає етап їхнього поступового повернення починає працювати на повернутих коштах для вирішення нових завдань щодо підтримки розвитку депресивних територій.

Висновки Вплив держави на регіональний розвиток здійснюється на основі системного проведення державного регулювання. Державне регулювання регіональної економіки треба орієнтувати насам-

перед на комплексне вирішення соціально-економічних проблем, специфічних для кожного регіону. Запропонований інструмент упровадження фонду регіонального розвитку як одного з компонентів державної регіональної політики і спрямований на підтримку розвитку депресивних територій, є дуже ефективним. Він надасть можливість державі одночасно з вирішенням проблеми розвитку суто депресивної території створити нові виробництва з випуску конкурентоспроможної продукції, оптимізувати свій експортно-імпортний потенціал, а також успішно вирішити наявні проблеми щодо зайнятості населення, яке мешкає в сільській місцевості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безверхнюк Т. М. Ресурсне забезпечення регіонального управління: теоретико-методологічні засади: монографія / Т. М. Безверхнюк – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2009. – 320 с.
2. Бугай С. М., Великий А. П., Ретін І. І., Слівак А. Є. Окремі питання регіональної політики в Україні на сучасному етапі її розвитку / К., 2004. (Препр.) ДНДПМЕ. – С. 84.
3. Верховна Рада України. Закон від 08.09.2005 № 2850-IV. Zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/law/3/main.cgi?nreg=2850-15.
4. Бугай С. М., Чернова З. О., Слівак А. Є. Перспективи моделювання чинників підвищення національної конкурентоспроможності: регіональний аспект. – У кн. Моделювання та інформатизація соціально-економічного розвитку України : Зб.наук.пр. – Вип. 10. – К. : ДНДПМЕ Мінекономіки України, 2009. – С. 58–65.

УДК 620.9:338.26

СТРАТЕГІЧНИЙ МАРКЕТИНГ У СИСТЕМІ ПЛАНУВАННЯ І ПРОГНОЗУВАННЯ НАУКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ

Л. А. Мусіна, канд. екон. наук

У період економічного відновлення після виходу з фінансової кризи 2008–2009 рр. політика у сфері науки, технологій та інновацій у розвинутих країнах і країнах з наздоганяючою економікою стала більш прагматичною і спрямованою на технологічну модернізацію, підвищення продуктивності в промисловості і забезпечення «зеленого» (еколого-орієнтованого) економічного зростання. Декларацією «зеленого» зростання, прийнятою країнами-членами ОЕСР на

конференції Ради Міністрів у червні 2009 р., визнано, що економічне відновлення й екологічно і соціально орієнтоване стале зростання є ключовою проблемою сьогодення, а отже стратегія «зеленого» зростання і відповідні інструменти політики мають бути спрямовані на збільшення інвестицій у розвиток і використання екологічно чистих технологій, зокрема, технологій відновлення енергії, підвищення енергоефективності, а також розвиток інструментарію планування і впровадження «зеленого» зростання [1]. Масштаби використання енергоефективних і більш екологічно чистих технологій у різних секторах економіки будуть у поточному десятиріччі серед факторів, які найбільшою мірою визначають потенціал економічного розвитку і конкурентні переваги національних економік.

У зв'язку з цим країни – технологічні лідери приділяють особливу увагу як розробленню новітніх